

УДК 330.34:65.01

Негода О.В., Мельник Л.М.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МАЛІ ІННОВАЦІЙНІ ПІДПРИЄМСТВА: ПЕРЕВАГИ, ЗНАЧЕННЯ, ТИПИ

Nehoda O.V., Melnyk L.M.

SMALL INNOVATIVE ENTERPRISES: ADVANTAGES, IMPORTANCE, TYPES

За останні 15-20 років у багатьох країнах світу розпочався перехід від масового виробництва в рамках великих промислових комплексів і корпорацій до невеликих промислових структур, до оперативного обліку запитів споживачів, що пред'являють підвищені вимоги до якості продукції і послуг. У цьому переході особлива роль відводиться МПП, що пояснюється перевагами їх функціонування.

До переваг малих інноваційних підприємств, що сприяють підвищенню ефективності впровадження нововведень з урахуванням особливостей сучасного виробництва, відносяться:

- більш швидка адаптація до вимог ринку;
- гнучкість управління і оперативність у виконанні прийнятих рішень;
- велика можливість індивіда реалізувати свої ідеї, виявити свої здібності;
- гнучкість внутрішніх комунікацій;
- здійснення розробок в основному на перших етапах інноваційного процесу, на виконання яких потрібні відносно незначні витрати (близько 2% загальної суми);
- більш низька потреба в первинному капіталі і здатність швидко вносити прогресивні зміни в продукцію і технологію процесу виробництва у відповідь на вимоги ринків (місцевих і регіональних);
- відносно вища оборотність власного капіталу та ін.

Малі інноваційні підприємства мають значні конкурентні переваги, часто вимагають менших капіталовкладень у розрахунку на одного працівника порівняно з великими підприємствами, широко використовують місцеві наукові, трудові та інформаційні ресурси. Власники малих підприємств більш схильні до заощадження та інвестування, у них завжди високий рівень особистої мотивації до досягнення успіху, що позитивно позначається в цілому на діяльності підприємства. Малі інноваційні підприємства краще поінформовані про рівень попиту на місцевих (локальних) ринках, часто товари виробляють на замовлення конкретних споживачів, дають засоби до існування значної кількості найманих працівників. Малі підприємства сприяють зростанню зайнятості населення порівняно з великими підприємствами, тим самим сприяють підготовці професійних працівників і поширенню практичних знань.

Малий інноваційний бізнес можна кваліфікувати як особливий творчий тип економічної поведінки, для якого характерні підприємницький дух й ініціативна творча діяльність, яка пов'язана водночас з певним ризиком для обмеженої кількості його учасників. Створенню такої атмосфери в малому інноваційному бізнесі і можливості ефективного господарювання сприяє поєднання в одній особі власника і управлінця, характерне для багатьох малих підприємств.

Важливою перевагою малого бізнесу, що забезпечує його ефективність, є взаємозамінність працівників. Між співробітниками малого колективу характерні взаємодопомога і підтримка один одного, а в разі необхідності – дублювання і взаємозамінність.

Істотною перевагою підприємств малого бізнесу є висока швидкість проходження інформації. Це обумовлено меншим обсягом інформації на малих підприємствах і безпосереднім спілкуванням керівника і підлеглих. Малі розміри підприємства

забезпечують йому хорошу керованість при порівняно низьких управлінських витратах. Нарешті, відзначимо, що для організації малого інноваційного підприємства не вимагається великих вкладень в основні засоби. Ця перевага приваблює багатьох початківців підприємців та позитивно позначається на собівартості продукції, що випускається і в цілому на ефективності діяльності малого підприємства.

Малі технологічні підприємства займаються доведенням наукових досліджень і розробок до готового ринкового продукту, випуском малих серій продукції. Вони грають сполучну роль між наукою, виробництвом і ринком, виконують замовлення на ринково орієнтовані дослідження і розробки, здійснюють просування розробок на ринок. Вкладені в інноваційну інфраструктуру кошти ведуть до підвищення зайнятості населення та збільшенню збору податків. Малі підприємства беруть участь у прискоренні процесів реструктуризації галузей та реформування підприємств, впровадженні ефективних механізмів взаємодії великих підприємств з малими, здатними вбудовуватися в технологічні процеси, виробляти необхідні комплектуючі і надавати всілякі послуги.

Конкретно роль малих інноваційних підприємств проявляється в наступному:

- створення нових робочих місць;
- впровадження нових товарів і послуг;
- задоволення потреб великих підприємств;
- забезпечення споживачів спеціальними товарами та послугами.

Створення нових робочих місць – це найважливіший фактор, який несе в собі розвиток малих підприємств. Мале підприємство швидко і відносно недорого створює нові робочі місця, підвищує середній дохід найбільш соціально вразливих груп населення (жінки, молодь, звільнені у запас військовослужбовці, пенсіонери, мігранти), знижує «соціальне навантаження» на бюджет, підвищує ефективність інвестицій у виробництво найбільш конкурентоспроможної продукції, згладжує диспропорції в рівні і темпах регіонального соціально-економічного розвитку тощо.

З урахуванням особливостей національної економіки можуть бути створені три типи малих інноваційних підприємств (фірм):

Підприємства першого типу можуть здійснювати розробку та освоєння виробів виробничого призначення. Вони виходять на ринок і стикаються з конкуренцією великих підприємств. Такі підприємства можуть бути ефективними в галузях, де витрати входу на ринок спеціалізованих товарів відносно невеликі, наприклад в машинобудуванні, приладобудуванні, у виробництві засобів зв'язку. Досить ефективними можуть бути малі інноваційні підприємства, що створюють прилади та установки для генної інженерії, медицини.

Підприємства другого типу можуть успішно функціонувати на ринку споживчих товарів і конкурувати з великими підприємствами (об'єднаннями). В даному випадку можливі три різновиди малих підприємств:

- 1) ті, які конкурують з великими, освоюючи і випускаючи продукцію більш високої якості;
- 2) ті, які не конкурують з великими, а знаходять свою ринкову нішу;
- 3) ті, які спеціалізуються на розробках і випуску на ринок споживчих товарів, пов'язаних з індивідуальними потребами, калейдоскопом моди, швидкопливними видами продукції.

Такі малі інноваційні підприємства можуть ефективно функціонувати в легкій, харчовій і деревообробній промисловості, а також в системі агропромислового комплексу.

Підприємства третього типу можуть працювати спільно з крупними, розробляючи і освоюючи проміжні продукти, напівфабрикати, комплектуючі частини та вироби.

Вони можуть бути ефективними в нафтохімічній та хімічній промисловості, а в ряді випадків – і в машинобудуванні.

Поряд з цим, слід зауважити, що в Україні процес інноваційного розвитку малих підприємств йде ще повільно. Причинами, які не дають змоги малим підприємствам здійснювати інноваційно-інвестиційну діяльність у тих обсягах, які відповідали б реальним потребам економічного розвитку, є :

- відсутність передумов для формування зацікавленості малих підприємств у пошуку та впровадженні інновацій у виробництво та в управління – промисловість не відчуває необхідності в тих розробках, які пропонують суб'єкти малого підприємництва;

- недосконалість українського законодавства в галузі інноваційної діяльності, інтелектуальної власності та патентного захисту;

- відсутність ефективних податкових стимулів для виробничого впровадження наукових й освітніх робіт, створених у рамках НДДКР у галузі нанотехнологій;

- відсутність системи економічно вигідного нагромадження ресурсів для реалізації підприємницьких проектів інноваційного характеру;

- дефіцит оборотних коштів й інвестицій; малим підприємствам отримати кредит у банку для інноваційного розвитку практично неможливо, венчурні форми фінансування знаходяться на початковій стадії розвитку, тому пріоритетними є інвестиції;

- недооцінка вирішальної ролі держави й місцевих органів влади у формуванні ринкової інфраструктури інноваційного типу;

- недосконалість нормативно-правової бази інноваційної діяльності;

- відсутність матеріально-технічної бази, труднощі з орендою приміщень і устаткування;

- недостатній розвиток елементів інноваційної інфраструктури;

- дефіцит наукових кадрів в галузі нанотехнологій;

- недоступність систематизованої інформації про нові технології, які мають потенціал до комерційної реалізації;

- висока вартість нововведень та тривалі строки їх окупності;

- низький платоспроможний попит на вітчизняну інноваційну продукцію.

Список використаних джерел:

1. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: монографія / М. П. Денисенко, Л. І. Михайлова, І. М. Грищенко, А. П. Гречан [за ред. д.е.н., проф., акад. М. П. Денисенка, д.е.н., проф. Л. І. Михайлової]. Суми: Університетська книга, 2008. 1050 с.

2. Інвестиційна та інноваційна діяльність: монографія / за наук. ред. проф., д-ра екон. наук О. Є. Кузьміна. Львів: ЛБІ НБУ, 2003. 233с.

3. Мельник Л.М. Інфраструктура з підтримки бізнесу та інновацій // Інноваційна політика: навч. посібник. Мельник Л.М., Андрушків Б.М., Дудкін П.Д., Малюта Л.Я. та ін.; за ред. Б.М. Андрушківа. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2012. 484 с. С. 274-299.

4. Мельник Л.М., Андрушків Б.М. Прикладні аспекти ринку інновацій: навч. посібник. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2015. 102 с.

5. Провайдинг інновацій: підручник / М. П. Денисенко, А. П. Гречан, М. В. Гаман та ін.; за ред. проф. М. П. Денисенка. К.: Видавничий дім «Професіонал», 2008. 448 с.